

**İLKÖĞRETİM OKULU ÖĞRETMENLERİNİN HİZMETİÇİ
EĞİTİM PROGRAMLARININ ETKİLERİNE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ
(Düzce İli Örneği)**

**Perceptions of Primary School Teachers About the Effects of Inservice Training
(INSET) Programs
(A Case Study: Düzce)**

Yrd. Doç. Dr. Raşit ÖZEN*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı ilköğretim okulu öğretmenlerinin hizmetiçi eğitim programlarına ilişkin görüşlerinin neler olduğunu belirlemektir. Bu çalışmanın örneklemini (n=52) Düzce ili merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Bu çalışma ile ilgili niteliksel veriler, ilköğretim öğretmenleri ile yapılan görüşme yoluyla 2005-2006 öğretim yılı güz döneminde toplanmıştır. Çalışma sırasında ilköğretim okulu öğretmenlerinin hizmet içi eğitim programlarının uygulanmasına ilişkin görüşleri, katıldıkları hizmet içi eğitim programlarında meslekleri ile ilgili edindikleri bilgi, beceri ve davranışları kullanmaları ve sınıf içi faaliyetlerinde uygulayıp uygulayamadıklarına ilişkin etkileri araştırmacı tarafından incelenmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda araştırmaya katılanların hizmetiçi eğitim (HİE) programlarını yararlı ve gerekli bulduklarını ancak öğreticilerin uzman olmaması, uygulamanın gayri ciddi olması, anlatılanların kuramsal olması, uygulamanın olmaması ya da az olması, programın zamanlamasının uygun olmaması, fiziki ve teknolojik olanakların yetersizliği gibi konuları HİE'de karşılaşılan sorunlar olarak ifade etmişlerdir. Bütün bunlara karşın öğretmenler program sırasında öğrendikleri mesleki bilgi, beceri ve davranışları sınıf içi faaliyetlerinde uygulayabildiklerini ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Değişimi, Öğretmen Gelişimi, Hizmetiçi Eğitim Programları, Hizmetiçi Eğitim Programlarının Etkililiği

Abstract

The aim of this study is to identify the perceptions of primary school teachers about inservice training (INSET) programs. During the study, the qualitative data were collected through interviews, held with primary school teachers during the fall semester of 2005-2006 academic year. The subjects (n=52) of this study were primary school teachers who were teaching at various primary schools located in the city center of Düzce. During the study the effects of INSET programs in terms of the perceptions of primary schools teachers in relation to the application of the

* Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

programs, the implementation and maintenance of the professional knowledge, skills and behaviours acquired and learned during the INSET programs in their daily classroom activities were examined as the effects of INSET programs they participated in by the researcher. The results of interviews indicated that the teachers believed the importance and the necessity of INSET programs; however they pointed out some problems such as competencies of INSET instructors, the application of the programs, emphasizing the theoretical dimension rather than the application dimension, time of the programs lack of physical and technological facilities. On the other hand they pointed out they implement and maintain the professional knowledge, skills and behaviours acquired and learned during the INSET programs in their daily classroom activities.

Keywords: Teacher Change, Teacher Development, Inservice Training (INSET) Programs, The Effectiveness of INSET programs

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz yirmibirinci yüzyılda her alanda baş döndürücü değişme ve gelişmeler meydana gelmektedir. Baş döndürücü değişme ve gelişmelerin sonucunda toplumdaki bireyler gibi toplumu oluşturan kurumlar da bu değişim ve gelişimden etkilenmektedir. Buna paralel olarak eğitim ve öğretim kurumları ile bu kurumlarda çalışan öğretmenlerin de üstlendikleri mesleki görevlerinde, rollerinde çeşitli değişimler meydana gelmektedir. Ünal ve diğerlerinin (2000) belirttiği gibi yirmibirinci yüzyılda eğitim öğretim kurumlarında hızlı değişme ve gelişmelerin olması bir zorunluluktur. Düşünen, eleştiren, yaratan ve bilgiye ulaşma yollarını bilen bireylerin yetişmesi için öğretmenler, okulu iyileştiren, problemleri çözebilen, öğrencilerin aktif katılımını sağlayan, bilgi aktaran bir otorite olmaktan çok yol ve yön gösteren bir kaynak olmak durumundadır. Çünkü eğitim sürecinde en etkili öğe öğretmendir. Bu öğedeki kalite düşüklüğünün tüm eğitim sistemini olumsuz yönde etkilediği bilinen gerçektir. Olumsuz yönde etkilenen eğitim sistemindeki hem nitel hem de nicel eksikliklerin ortadan kaldırılabilmesi için sürekli çeşitli yöntemlere başvurulmuştur. Bir dönem öğretmen yetiştiren kurumların azlığı öğretmen ihtiyacının karşılanmasında sıkıntıların doğmasına sebep olmuştur. İhtiyacın karşılanması için çeşitli kaynaklardan sisteme öğretmen girişi yapılmıştır (Güleç, 2000). Bu nedenle, Arat (1995)'in vurguladığı gibi, ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin geliş kaynaklarının farklı olması, öğretmenlerin eğitim sistemi içerisinde göstermiş oldukları davranışlarında farklılaşmasına sebep olmuş ve eğitimin temel amaçlarına ulaşmakta güçleşmiştir. Bu çeşitli kaynaklardan gelen öğretmenlerin şu anda eğitim sistemimizin içinde yer aldığı bir gerçektir. Diğer yandan üniversiteden mezun olduktan sonra bilgilerini yenileme ihtiyacı duyan, değişen şartlara ayak uydurmak amacıyla bir takım çalışmalar yapılması gerekliliği

hisseden öğretmenler de sistemde bulunmaktadır. Her ikisi için de en iyi çözüm iş başında yetiştirilmedir, başka bir deyişle hizmet içi eğitimidir. Bu açıdan ele alındığında farklı kaynaklardan gelen ve halihazırda mevcut eğitim sistemi içinde önemli bir yer tutan öğretmenlerin mesleklerinin gerektirdiği bilgi, beceri, davranış, tutum ve alışkanlıkları kazandırarak mesleki ve bireysel gelişimlerinin sağlanması ve niteliklerinin artırılması için en iyi çözüm bu öğretmenlerin mesleklerini icra ederlerken işbaşında yetiştirilmeleridir. Başka bir ifade ile öğretmenlerin hizmetiçi eğitim programları ile eğitilmeleri ve yetiştirilmeleridir.

Günümüzde insan unsurunun hizmetlerinin gerektirdiği niteliklere sahip kılınması ve değişen hizmetler karşısında niteliklerinin bunlara uygun olarak değiştirilmesi, başarının öncelikle belirtilen nedeni olmaktadır. Bu yüzden kurumlar, personeli çağdaş gelişmeler karşısında hazırlıklı bulundurma gereken nitelikleri kazandırmak amacıyla hizmet içi eğitim faaliyetlerine yer vermektedirler. Hizmet içi eğitim faaliyetlerinin çok önemli bir parçası olan öğretmenin tutum ve davranışları, kişiliği, meslek bilgisi, seçeceği yöntem ve teknikler, kullanacağı araçlar, öğretimi planlaması ve uygulaması bu noktada önem kazanmaktadır (Armutçuoğlu, 1992). Bu konu ile ilgili olarak Dori ve Hercovitz (2005) öğretmenlerin hizmet içi programının bitiminden sonra (aktif öğrenme ve durum temelli grup projeleri hazırlayarak) yeni öğretim yöntemlerine, konu alanları ile ilgili yenilikleri sınıf ortamlarında birden fazla konu alanının birlikte kullanıldığı bir yaklaşımla kullanmaya başladıklarını gözlemlemişlerdir. Harrison ve diğerleri (2005) değerlendirme toplantıları kayıtlarının incelenmesi ve öğretmenliğe yeni başlayan öğretmenlerin katıldıkları programın bitiminden sonra daha öz değerlendirmeci, daha eleştirel olduklarını ve bu değişimde katıldıkları program süresince aldıkları mentorluk eğitiminin etkisinin olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumda öğretmenlerin mesleki gelişimleri sırasında üstlenecekleri sorumluluklarının artacağını belirtmektedirler. Boyle ve diğerleri (2004) hizmet içi eğitim hizmetleri sırasında en yaygın olarak kullanılan eğitsel faaliyetlerin çeşitli yararlarının olduğunu belirtmişlerdir. Boyle ve diğerleri (2004) eğitsel faaliyetlerin en önemli yararları olarak kursiyerlerin birbirlerini gözlemlemeleri, sınıf içi uygulamaları ile ilgili görüş alışverişinde bulunmaları olduğu sonucuna ulaşmışlar ve program sonunda uzun süreli hizmetiçi eğitim programlarına katılan kursiyer öğretmenlerin çoğunluğunun sınıf içi uygulamalarında belli değişimlerin olduğunu belirtmişlerdir. İki yıl süren hizmetiçi eğitim programının bitiminden sonra Butler ve diğerleri (2004) hem programa katılan öğretmenlerde (öğretmenlerin, program sırasında öğrendikleri ve edindiklerini sınıf içi uygulamalarında kullanıp devam ettirdiklerini) hem de kursiyer öğretmenlerin öğrencilerinde (öğrencilerin kendi öğrenmeleri ile ilgili çeşitli konularda) daha olumlu değişimlerin olduğunu belirtmektedirler. Rodriques ve diğerleri (2003) çalışmalarının sonucunda PIPS (the Partnership in Primary Science) modelinin öğretmenlerin mesleki gelişimlerinde

etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca Rodriques ve diğerleri (2003) PIPS modelinin öğretmenleri fen öğretiminde uygun bilgi teknolojisi olanaklarını seçme konusunda cesaretlendirdiğini, öğretmenlerin fen öğretimi konusundaki bilgilerinin geliştiğini ve öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarında çeşitli değişimlerin meydana geldiğini belirtmektedirler. Mouza (2002/2003) hizmetiçi eğitim programının, programa katılan öğretmenlerin derslerinde teknoloji kullanımı ile ilgili becerilerinin gelişmesine yardımcı olduğunu ve öğretmenlerin teknoloji kullanımı ile ilgili yeni öğretim stratejilerinin farkında olmalarında etkili olduğunu belirtmektedir.

Bu çerçeve içerisinde bu araştırmanın amacı ilköğretim okulu öğretmenlerinin hizmetiçi eğitim programlarına ilişkin görüşlerinin neler olduğunu belirlemektir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada, nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu araştırmada görüşme yönteminin kullanılmasının nedeni, konu hakkında ilgili öğretmenlerin birinci kaynak olarak dinlenmesiyle bilgi toplamaya çalışmaktır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Düzce ili merkez ilçelerinde görev yapan ilköğretim okulu öğretmenleri oluşturmuştur. Düzce ilinden rastgele seçilen 22 ilköğretim okulundan 52 öğretmene uygulanmış olup seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın amacı doğrultusunda Özen ve Nartgün (2005) tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış bir görüşme aracı kullanılmıştır. Görüşme formu ilköğretim okulu öğretmenlerinin görüşlerini almaya yönelik 25 sorudan meydana gelmektedir. Görüşmeler araştırmacı tarafından görüşmeyi gönüllü olarak kabul eden ilköğretim okulu öğretmenleriyle yapılmıştır. Bu çalışma ile ilgili veriler 2005-2006 öğretim yılı güz döneminde toplanmıştır.

Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi ve sürekli karşılaştırma teknikleri kullanılmıştır. Merriam (1998) tarafından belirtildiğine göre, tüm nitel veri analizi işlemleri aslında içerik analizi anlamına gelmektedir. Yarı yapılandırılmış sorulara verilen cevaplar ve cevapların içeriğine göre önce anlamlı gruplar haline getirilmiş daha sonra da tablolara dönüştürülerek her madde için verilen cevap sayısı ve yüzdeleri hesaplanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada Özen ve Nartgün (2005) tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış ölçek kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeğin geliştirilme

aşamaları şu şekildedir: Konu alanı ile ilgili literatürün (Paykoç ve Schorn, 1993; Taymaz, 1997) taranması yoluyla elde edilen veriler, görüşme formu haline dönüştürüldükten sonra Eğitim Bilimleri alanında uzman, üniversite öğretim üyelerinin (eğitim bilimleri alanından 8 kişi) görüşlerine sunulmuş ve bu üniversite öğretim üyelerinin bu görüşleri doğrultusunda tekrar düzenlenmiştir. Oluşturulan görüşme formu önce eğitim bilimlerinin çeşitli alanlarında yüksek lisans yapan öğretmenlere uygulanmıştır ve görüşmelerden elde edilen veriler literatür ile karşılaştırılarak doğruluğu kontrol edilmiştir. Daha sonra araştırmaya konu olan okul öğretmenleri ile oluşturulan plan çerçevesinde görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler tekrar literatürle karşılaştırılmıştır. Bu da ölçme uygulamalarının güvenilirliğini desteklemektedir.

Geçerlilik çalışması altında hem iç hem de dış geçerliliğe bakılmıştır. Araştırmacı tarafından elde edilen bulgular ilgili literatürle karşılaştırıldığında benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bulgular, verilerin elde edildiği ortam dikkate alındığında anlamlı bir bütünlük oluşturmaktadır ve elde edilen bulgular bu ortama bağlı olarak tanımlanmıştır. Araştırmacı elde ettiği bulguların ve sonuçların gerçeği yansıtmayı yansıtmadığını kontrol etmek amacıyla ilgili literatürü taramış ve sonuçları desteklemiştir. Bu da çalışmanın iç geçerliliğini sağlamıştır (Yıldırım&Şimşek, 2003). Dış geçerlilik çalışması olarak da araştırmacı, Özen ve Nartgün'ün (2005) çalışma sonuçları ile kendi sonuçlarını karşılaştırma yolunu izlemiştir.

BULGULAR

Kişisel Bilgilere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan görüşmecilere ilişkin kişisel bilgiler aşağıda belirtilmiştir:

Çizelge 1: Görüşmecilerin kişisel özellikleri

Cinsiyet		Branş		Mesleki Kıdem (Yıl olarak)					Lisansüstü Eğitim		
Kadın	Erkek	Sınıf Ö.	Branş Ö.	0-5	6-10	11-15	16-20	21 +	Yok	Yüksek Lisans	Doktora
32	20	46	6	12	18	12	5	5	46	4	2
% 61,5	%38,5	%88,5	% 11,5	%23,1	%34,6	%23,1	%9,6	%9,6	%86,5	%7,7	%3,8

Araştırmaya katılan öğretmenler cinsiyetleri bakımından incelendiğinde % 61,5'ini kadın, % 38,5'ini erkek öğretmenlerin oluşturduğu görülmektedir. Öğretmenler branşları bakımından incelendiğinde, % 88,5'inin sınıf öğretmeni, buna karşılık % 11,5'inin branş öğretmeni olduğu görülmektedir. Mesleki kıdem bakımından öğretmenlerin % 23,1'inin 0-5 yıl arasında, % 34,6'sının 6-10 yıl arasında, % 9,6'sının 16-20 yıl arasında, ve % 9,6'sının 21 yıl ve üstü mesleki kıdeme sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca, çalışmaya katılan öğretmenlerin %

86,5'inin lisansüstü eğitimi bulunmamakta olup, %7,7'sinin yüksek lisans yapmış olduğu, % 3,8'inin doktora eğitimi almış olduğu görülmektedir.

Alt Problemlere İlişkin Bulgular

1. HİE Programları Hakkındaki Genel Görüşleriniz Nelerdir?

	%	f
Hizmetiçi eğitim yararlı ve gerekli	46,15	24
Hizmetiçi eğitim yararlı değil ve gereksiz	9,61	5

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 46,15'i hizmet içi eğitimi yararlı ve gerekli görürken, öğretmenlerin % 9, 61'i yararlı değil ve gereksiz diyerek görüş bildirmişlerdir.

Olumsuz Görüşler	%	f
Bekleneni vermiyor	7,69	4
HİE faaliyetlerinin zamanı katılımcıya göre düzenlenmemesi	5,76	3
HİE katılacakları net değil	5,76	3
Uygulama gayri ciddi	3,84	2
Dersi verenler uzman olmalı	3,84	2

Düzenlenen hizmetiçi eğitimlerin bekleneni vermemesi (% 7,69), hizmetiçi eğitime kimlerin katılacağına net olmaması (% 5,76), HİE faaliyetlerinin zamanın katılımcıya göre düzenlenmemesi (%5,76) ve yapılan uygulamanın gayri ciddi olması (%3,84), dersi verenlerin uzman olmaması (% 3,84) HİE programları hakkındaki olumsuz görüşleri açıklamaktadır. Katılımcılar HİE dersleri daha erken ve katılan öğretmenlere uygun gelebilecek saatlere alınması gerektiğini düşünmektedirler. Üstelik HİE programlarının süresi kısa olduğu için yeterli gelmemektedir. Dersi verenler öğreticilerin alan uzmanları arasından seçilmesinin daha uygun olacağını düşünmektedirler. HİE programı hazırlanırken branş ve sınıf öğretmenlerinin ihtiyaçları farklı olmasına rağmen kurslara katılan öğretmenlerin eğitim ihtiyaçlarının farklı olduğunun dikkate alınmadığı ifade edilmektedir.

Katılımcılardan bir tanesi duygularını şu şekilde ifade etmektedir: "HİE programları mesleki ve kişisel gelişimini sağlayarak çalıştığı kurum ya da kuruluşlarda personelin daha verimli olmasını amaçlayan programlar olmakla birlikte ülkemizde bu programların doğru amaçlarla yola çıkıp yanlış uygulamalarla sürdürüldüğünü bu nedenle de başarı oranının düşük olduğunu düşünüyorum".

Olumlu Görüşler	%	f
Gelişmelerin takip edilmesi iyi	3,84	2
İyi fakat kuramsal kalıyor	3,84	2
HİE yaygınlaştırılmalı	1,92	1
Öğretmenler özendirilmeli	1,92	1

Yukarıda belirtilen olumsuz görüşlerin yanında öğretmenler katıldıkları hizmetiçi eğitim programları ile ilgili olarak olumlu görüşlerde de bulunmaktadır. Bunlar gelişmelerin takip edilmesi açısından faydalı olduğu, HİE'lerde tek bir konuya yoğunlaşıldığı için konunun derinlemesine öğrenildiği (%3,84), öğretmenler arasında yaygınlaşması ancak kuramsal olarak kalmaması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Ayrıca HİE'lere katılım konusunda öğretmenlerin daha fazla özendirilmesi gerektiği düşünülmektedir (%1,92).

2. Daha Önce Katıldığınız Hie Programlarına Katılma Sebepleriniz Nelerdir?

	%	f
Kendini Mesleki Bakımdan Geliştirmek	84,61	44
Mecbur tutulma	11,53	6
Statü değişikliği	3,84	2
Öğrencilerime faydalı olmak	1,92	1
Teknolojik değişimleri yakından takip etmek	1,92	1

Araştırmaya katılan öğretmenler Hİ eğitime katılma sebeplerini kendilerini mesleki bakımdan geliştirmek (% 84,61), mecbur tutulma (% 11,53), statü değişikliği (% 3,84), teknolojik değişimleri yakından takip etmek (% 1,92), öğrencilerime faydalı olmak (%1,92) şeklinde ifade etmişlerdir.

3. Sizden Bir Hizmet İçi Eğitim Programına Katılmanız İstenirse (Katılıp Katılmama Kararı Size Bırakılırsa) Yeniden Katılır Mısınız?

	%	f
Evet	65,38	34
Hayır	19,23	10
İçeriğine göre tercih yaparım	13,46	7
Bazılarına	1,92	1

Tüm katılımcılar tekrar bir hizmet içi eğitim yapılırsa kesinlikle katılmak istediklerini çünkü kendilerini geliştirmek için çok fazla olanaklarının olmadıklarını ifade etmişlerdir.

4. HİE Programları Olduğunu Nasıl Öğrendiniz?

	%	f
Yönetici duyurusu	51,92	27
Resmi yazı	51,92	27
Gönüllü	11,53	6
Arkadaşlardan	3,84	2

Katılımcıların %51,92'si hizmetiçi eğitim programlarının olduğunu yönetici duyurusu ve resmi yazı ile öğrendiklerini belirtmişlerdir. % 11,53'de bu programlara gönüllü olarak katıldıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcıların % 3,84'ü arkadaşlarından öğrendiklerini belirtmişlerdir.

5. Hizmetiçi Eğitimin Size Sağladığı Faydalar Nelerdir?

	%	f
Kuramsal bilgi içeriyor	65,38	34
Sınıf içi uygulamalarda faydalı oluyor	48,07	25
Yararı yok	7,69	4
Uygulama boyutu yok	5,76	3
Kurslar yeterli bilgi vermiyor	3,84	2
Yeterince planlı, programlı değil	3,84	2
Yararlı oldu	3,84	2
Kendimi geliştiriyorum	1,92	1
Arkadaş edinme gibi sosyal ortama girmeyi sağlıyor	1,92	1

Hizmetiçi eğitim programlarının öğretmenlere sağladığı faydalar ile ilgili olarak katılımcıların % 65,38'i hizmetiçi eğitim programlarının kuramsal bilgi içerdiğini, % 48,07'si hizmetiçi eğitim programlarının sınıf içi uygulamalarda faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Buna karşılık öğretmenlerin % 1,92'si hizmetiçi eğitim programlarının kendilerini geliştirmede ve sosyal ortama girmeyi sağlama gibi faydalarının olduğunu belirtmektedirler. "HİE katılmayan arkadaşlarada program süresince öğrendiklerimizi göstererek onların faydalanması sağlanıyor (2 kişi)", "Bilgi birikimim arttı, dersi işleme şeklim değişti, ilişkilerimde de yararlandım", "Bilgilerimi hatırlamam sağlandı" (2 kişi).

Uygulama Boyutu İle İlgili**6. Katıldığımız HİE Programlarının İsmi Ve Amacı İle İçeriği Tutarlı mıydı?**

	%	f
Tutarlı	65,38	34
Tutarlı değil	30,76	16
Uygulamaya yönelik boyutta eksiklikler var	1,92	1
Yorum yapmayan	1,92	1

Öğretmenlerin % 65, 38'i katıldıkları hizmetiçi eğitim programlarının isminin amacı ve içeriği ile tutarlı olduğunu buna karşılık % 30, 76'sı tutarlı olmadığını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte öğretmenlerin % 1, 92'si programların uygulama boyutunda eksikliklerin olduğunu ve yorum yapmak istemediklerini belirtmişlerdir.

7. Daha Önce Katıldığımız HİE Programlarının Olumlu Yanları Nelerdir?

	%	f
Kendini geliştirme	30,76	16
Teknolojik olanaklar yeterli	17,30	9
Elde edilen kuramsal ve uygulamalı bilgiler	13,46	7
Zamanlaması iyiydi	9,61	5
Pratik çözüm yollarının bulunması ve uygulamaya dönük olması bunların sınıfiçi uygulamalarının yapılması	9,61	5
Fiziki olanaklar yeterli	9,61	5
Çevreye uyum, yeni insanlar tanıma	7,69	4
Pek olumlu yanı yoktu	5,76	3

Daha önce katıldıkları hizmetiçi eğitim programlarının olumlu yanlarına ilişkin olarak öğretmenlerin % 30,76'sı kendilerini geliştirme olanağı bulunduğunu ifade etmişlerdir. Buna karşılık öğretmenlerin % 5,76'sı katıldıkları programın hiçbir olumlu yönünü görmediklerini belirtmişler. Katılımcılardan bir tanesi katıldığı hizmetiçi eğitim programıyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: "Destek alabileceğim kimseler olduğunu yalnız olmadığımı hissettim" ve "fikir alışverişinde bulunabileceğim insanlarla birarada oldum"

8. Katıldığınız HİE Programlarının Eksik Yanları Nelerdir?

	%	f
Zamanlaması iyi değil	53,84	28
Yeme-içme ve barınmanın planlanmaması	21,15	11
Fiziki olanakların yetersizliği	21,15	11
Teknoloji yetersiz, ve teknolojiyi sadece dersi veren kullanıyor	17,30	9
HİE'yi verenlerin hazırlıklarının tam olmaması ve dersteki sunumlarının yetersizliği	7,69	4
Mevcut olanaklar kullanılmaya çalışılmış	3,84	2
Program sırasında uygulamanın az olması	1,92	1
Ulaşım olanakları yetersiz	1,92	1
Ders yapılan mekanların ders için uygun olmaması	1,92	1
Mesai saatleri dışında olanlar için ücret ödenmemesi	1,92	1

Öğretmenlerden katıldıkları hizmetiçi eğitim programlarında gördükleri eksiklikleri ifade etmeleri istendiğinde, katılımcıların % 53.84'ünün programların zamanlamasını, %21.15'inin yeme-içme olanaklarının yetersiz olmasını ve fiziki olanakların yetersizliğini belirttikleri bulunmuştur. Buna karşılık katılımcıların %1.92'sinin program sırasında uygulamanın az olmasını, ulaşım olanaklarının yetersiz olmasını, ders yapılan mekanların ders için uygun olmamasını katıldıkları hizmetiçi eğitim programlarında gördükleri eksiklikler olarak belirttikleri görülmüştür. Diğer yandan öğretmenler "Mesai saatleri içinde olanlara katıldığı zaman da eğitim öğretim aksamaktadır" yönünde görüş bildirmişlerdir.

9. Katıldığınız HİE Programlarının Sınıf İçi Uygulamalarınıza Yönelik Faaliyetler Var mıydı?

	%	f
Evet, vardı	50	26
Çok az	26,92	14
Hayır, yoktu	23,07	12

Hizmetiçi eğitim programlarına katılan öğretmenlerin % 50'si katıldıkları hizmetiçi eğitim programlarında sınıf içi uygulamalarına yönelik faaliyetlerinin olduğunu belirtmektedirler. Buna karşılık öğretmenlerin % 23,07'si katıldıkları hizmetiçi eğitim programlarında sınıf içi uygulamalarına yönelik faaliyetlerin olmadığı yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bununla birlikte katılanların % 26,92'si katıldıkları hizmetiçi eğitim programlarında sınıf içi uygulamalarına yönelik çok az faaliyet olduğunu belirtmektedirler.

10. Katıldığınız HİE Programlarında Sizin Sınıf İçi Uygulamalarınızda Karşılaştığınız Sorunların Çözümü İçin Uygulamaya İlişkin Yollar Önerildi Mi?

	%	f
Evet, önerildi	38,46	20
Hayır, önerilmedi	28,84	15
Çok az önerildi	26,92	14
Yorum yapmayan	5,76	3

Öğretmenlerin % 38, 46'sı katıldıkları hizmetiçi eğitim programlarında sınıf içi uygulamalarında karşılaştıkları sorunların çözümü için uygulamaya ilişkin yollar önerildiğini ve öğretmenlerin % 26,92'si çok az önerildiğini belirtmelerine rağmen % 28,84'ü programlar sırasında pratik çözüm yollarının önerilmediğini belirtmişlerdir.

11. Katıldığınız HİE Programları Sırasındaki Faaliyetler Kuramsal Mı Yoksa Uygulamaya Mı Dönükdü?

	%	f
Kuramsal	65,38	34
Hem kuramsal hem de uygulamaya dönük	25	13
Uygulamaya dönük	5,76	3
Yorum yapmayan	3,84	2

Öğretmenlerin % 65,38'i katıldıkları hizmetiçi eğitim programlarındaki faaliyetlerin daha çok kuramsal olduğunu, öğretmenlerin %25'i katıldıkları hizmetiçi eğitim programlarındaki faaliyetlerin hem kuramsal hem de uygulamaya dönük olduğunu ve % 5,76'sı uygulamaya dönük olduğunu ifade etmişler olup % 3,84'ünün yorum yapmadığı görülmektedir.

12. Katıldığınız Hie Programlarının Görevli Öğretim Elemanlarının Mesleki Nitelikleri İle İlgili Düşünceleriniz Nelerdir?

	%	f
Alanında uzman ve tecrübeli kişiler olmalı	34,61	18
Yorum Yapmayan	26,92	14
Alanında oldukça yetersiz ve konuya tam hakim olamıyorlar	25	13
Mesleki nitelikleri yeterli olmalı	3,84	2
HİE eğitimini müfettişler vermemeli	1,92	1
Kursun niteliğine uygundu	1,92	1
Beklenen seviyede değillerdi, bilgileri vardı ama aktaramıyorlardı	1,92	1
Üniversiteden gelen bazı öğretim elemanları öğrencilerine davrandığı gibi davranmaya çalışıyorlardı	1,92	1
Kendilerini daha da geliştirmeliler	1,92	1

Öğretmenlerin % 34,61'i hizmetiçi eğitim programlarında görevli öğretim elemanlarının alanında uzman ve tecrübeli kişiler olması yönünde görüş bildirirken öğretmenlerin % 25'i katıldıkları programlardaki görevli öğretim elemanlarının alanlarında oldukça yetersiz ve konuya tam hakim olamadıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte öğretmenlerin %26,92'si bu konu ile ilgili olarak yorum yapmadıkları gözlemlenmektedir. Buna karşılık öğretmenlerin % 1,92'si HİE eğitimini müfettişlerin vermemesini, öğretim elemanların niteliğinin kursun niteliğine uygun olduğunu, öğretim elemanların beklenen seviyede olmayıp, bilgilerinin olduğunu ama aktaramadıklarını, üniversiteden gelen bazı öğretim elemanlarının kendilerine öğrencilerine davrandıkları gibi davranmaya çalıştıklarını ve kendilerini daha da geliştirmeleri gerektiğini vurguladıkları görülmektedir.

HİE'YE KATILAN ÖĞRETMENLERİN OKULUNDAKİ MESLEKİ UYGULAMALARINA ETKİLERİ

13. Katıldığınız HİE Programının Bitiminden Sonra Kendinizi Mesleki Bilgi, Beceri ve Davranış Bakımlarından Nasıl Hissettiniz?

	%	f
Kendimi geliştirdim ve öğrendiklerimi sınıf içi uygulamalarımda kullanıyorum	67,30	35
Hiçbir katkı sağlamadı	26,92	14
Kendimi çok eksik hissettim	3,84	2

Katıldıkları hizmetiçi eğitim programının bitiminden sonra kendinize mesleki bilgi, beceri ve davranış bakımından nasıl hissettiklerine ilişkin öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin % 67,30'unun kendilerini geliştirdiklerini ve hizmetiçi eğitim programları sırasında öğrendiklerini sınıf içi uygulamalarında kullandıklarını belirtmelerine rağmen %26,92'si hiçbir katkı sağlamadığını ifade etmişlerdir. Buna karşılık öğretmenlerin % 3,84'ü kendilerini çok eksik hissettikleri şeklinde ifade etmişlerdir.

14. HİE Programlarında Öğrendiklerinizi Sınıf İçi Uygulamalarınızda Kullanabiliyor Musunuz?

	%	f
Bazen	46,15	24
Evet	36,53	19
Hayır	11,53	6

Öğretmenlerin % 46,15'i hizmetiçi eğitim programlarında öğrendiklerini sınıf içi uygulamalarında bazen kullandıklarını, % 36,53'ü sınıf içi uygulamalarında kullandıklarını belirtmelerine karşılık % 11,53'ü öğrendiklerini sınıf içi uygulamalarında kullanamadıklarını belirtmişlerdir.

15. Katıldığınız HİE Programında Edindiklerinizi Kendi Sınıf İçi Faaliyetlerinizde Kullanırken Karşılaştığınız Güçlükler?

	%	f
Görev yapılan okullardaki fiziksel ortamın yetersizliği	21,15	11
Materyal yetersizliği	19,23	10
Öğretmenlerin öğretim yaptıkları sınıf seviyelerinin farklı olması ve sınıfların kalabalık olması	5,76	3
Kuramsal bilgilerin uygulamada geçerli olmaması	5,76	3
Öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin farklı olması	3,84	2
Güçlkle karşılaşmadım	3,84	2
Uygulama yapmak için okul ders saatlerinin yetersiz olması	1,92	1
Okul idaresinin desteğinin olmaması	1,92	1

Öğretmenlerin % 21,15'i görev yaptıkları okullardaki fiziksel ortamın yetersizliğini, % 19,23'ü materyal yetersizliğini katıldıkları hizmetiçi eğitim programlarında edindiklerini kendi sınıf içi faaliyetlerinde kullanırken karşılaştıkları güçlükler olarak ifade etmişlerdir. Buna karşılık öğretmenlerin %1,92'si uygulama yapmak için okul ders saatlerinin yetersiz olmasını ve okul idaresinin desteğinin olmamasını karşılaştıkları güçlükler olarak ifade etmişlerdir. Katılımcılardan biri "Çevre şartları zorlayıcı olabiliyor" "Çocuklar yeni ortamlara uyum sağlamakta zorlanıyor ama sonuç görülünce mutlu olunuyor" şeklinde konu ilgili görüşünü bildirmiştir.

16. HİE Programlarına Katılmanız Okul Yöneticileriniz Tarafından Nasıl Karşılanmaktadır?

	%	f
Olumlu ve teşvik edici karşılanmakta	73,07	38
Olumlu ya da olumsuz bir tepki ile karşılaşmadım	7,69	4
Önemsenmiyor	1,92	1
Bilmiyorum	1,92	1

Öğretmenlerin hizmetiçi eğitim programlarına okul yöneticilerinin nasıl değerlendirdiklerine ilişkin görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin % 73,07'sinin olumlu ve teşvik edici olduğu % 7, 69'unun olumlu ya da olumsuz bir tepki ile karşılaşmadığını belirtmelerine karşın % 1,92'si önemsenmediğini ve konu ile ilgili bilgisinin olmadığı yönünde görüş bildirmiştir.

17. HİE Programlarına Katıldıktan Sonra Okul Yöneticileriniz Tarafından Okulunuzda Bir Seminer, Çalıştay, Konferans Gibi Etkinliklere Konuşmacı Olarak Katılmanız İçin Fırsat Verilmekte Midir?

	%	f
Hayır	46,15	24
Evet	32,69	17
Yorum yapmayan	11,53	6
Henüz böyle birşey olmadı	9,61	5

Hizmetiçi eğitim programlarına katıldıktan sonra okul yöneticileri tarafından öğretmenlerin görev yaptıkları okullarda seminer, çalıştay, konferans gibi etkinliklere konuşmacı olarak katılmaları için fırsat verilir verilmediği sorusuna ilişkin olarak öğretmenlerin % 46,15'i böyle bir fırsatın verilmediğini, % 32,69'u böyle etkinlikler için fırsat verildiğini belirtirken % 9,61'i henüz böyle bir durumla karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

TARTIŞMA

Öğretmenlerin hizmetiçi eğitim (HİE) programları ile ilgili görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin HİE'nin yararlı ve gerekli olduğunu düşündükleri ortaya çıkmaktadır. Bu bulgu ile Arat (1995), Bozan (2004), Seferoğlu (2001), Şen (2001), Tekin ve Ayas (2005)'in yaptıkları çalışmalarda elde ettikleri bulgular ve HİE programları ile ilgili düşünceleri arasında paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte bu çalışmanın bulguları incelendiğinde öğretmenlerin hizmetiçi eğitim programları ile ilgili bazı olumlu ve olumsuz görüşlere sahip olduğu dikkate çekmektedir. Öğretmenlerin hizmetiçi eğitim programları ile ilgili görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin olumsuz görüşlerinin daha çok hizmet içi eğitim programlarının bekleneni vermemesi ile olumlu görüşlerinin daha çok gelişmelerin takip edilmesi ve hizmetiçi eğitim programlarındaki derslerin içeriğinin daha çok kuramsal boyutta kaldığı uygulama boyutunun gözardı edildiği görülmektedir. Öğretmenlerin hizmetiçi eğitim programları ile ilgili bu görüşlerinin Eroğlu (2005), Özyürek (1981), Seferoğlu (2001), Özen (2001) ve Özen (2005)'in bulgularıyla paralellik gösterdiği görülmektedir.

Öğretmenlerin daha önceki hizmetiçi eğitim programlarına katılma sebepleri incelendiğinde öğretmenlerin hemen hemen tamamının kendilerini mesleki bakımdan geliştirmek amacıyla hizmetiçi eğitim programlarına katıldıkları görülmektedir. Aynı zamanda bu katılma kararı kendilerine bırakılmak şartıyla katılmaları istenirse yeniden katılır mısınız sorusuna öğretmenlerin çoğunluğunun yeniden katılmak istediklerini belirttikleri görülmektedir. Bu bulgular Arat (1995), Bozan (2004), Özyürek (1981), Özen (2001), Shepardson ve diğerleri (2002), Tekin

ve Ayas (2005) ve Ünal ve diğerleri (2000)'in hizmetiçi eğitim programları ile ilgili görüş ve bulgularında belirtilmektedir.

Öğretmenler hizmetiçi eğitim programlarının düzenlendiğini okul yöneticilerinin duyuruları ve okullarına gönderilen resmi yazılar yoluyla öğrendiklerini belirtmektedirler. Konu alanı ile ilgili çalışmaların (Özen ve Nartgün, 2005; Özen, 1999) öğretmenlerin hizmetiçi eğitim programlarına katılma biçimlerine ilişkin görüşlerini destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Hizmetiçi eğitim programlarının sağladığı faydalara ilişkin öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde hizmetiçi eğitim programlarının kuramsal bilgi içermesi ve öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarında faydalı olmasına ilişkin görüşlerin daha ön plana çıktığı görülmektedir. Dori ve Herscovitz (2005), Özen (2001), Seferoğlu (2001), Tekin ve Ayas (2005)'in bu bulguları destekler nitelikte olmasına karşın Ünal ve diğerleri (2000) çalışmalarının sonucunda öğretmenlerin uygulanmakta olan hizmetiçi eğitim faaliyetlerinden çok az yarar sağladıklarını belirtmektedir.

Daha önce katıldıkları hizmetiçi eğitim programlarının isminin amacı ve içeriği ile tutarlılığına ilişkin olarak öğretmenlerin çoğunluğunun daha önce katıldıkları hizmetiçi eğitim programlarının isminin amacı ve içeriği tutarlı olduğu yönünde görüş bildirdikleri görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin daha önce katıldıkları hizmetiçi eğitim programlarının olumlu yanlarının kursa katılan öğretmenler tarafından kendilerini geliştirme ve teknolojik olanakların yeterliliği konularında toplandığı görülmektedir. Buna karşılık öğretmenlerin daha önce katıldıkları hizmet içi eğitim programlarının eksik yanları incelendiğinde programların zamanlamasının, yeme içme ve barınma olanaklarının ve fiziki olanakların yetersizliği gibi görüşlerin daha ağırlıklı olarak kursiyer öğretmenler tarafından vurgulandığı görülmektedir. Bu konularla ilgili olarak Aydın (2005), Bozan (2004), Bozkurtlu ve diğerleri (2005), Cengiz (2005), Çelik (2005), Kanlı ve Yağbasan (2002), Meral ve diğerleri (2001), Özer (2004), Parlar (2005), Tekin ve Ayas (2005)'in bulgularının öğretmenlerin bu görüşlerini destekler nitelikte olduğunu söylemek mümkündür..

Öğretmenler katıldıkları hizmetiçi eğitim programlarında sınıf içi uygulamalarına yönelik faaliyetlerin olduğunu, sınıf içi uygulamalarında karşılaştıkları sorunların çözümü için uygulamaya ilişkin çeşitli yollar önerildiğini ve bu faaliyetlerin daha çok kuramsal boyutta olduğunu belirtmektedirler. Bu çerçevede içerisinde Özer (2004), Özyürek (1981), Seferoğlu (2001), Taymaz (1997), Tekin ve Ayas (2005)'in bulgularının öğretmenlerin bu görüşlerini destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Katıldıkları hizmetiçi eğitim programlarında görevli öğretim elemanlarının mesleki nitelikleri ile ilgili olarak öğretmenlerin çoğunluğunun görevli öğretim elemanlarının alanlarında uzman ve tecrübeli kişiler olması gerektiği yönünde görüş

bildirmelerine karşılık öğretmenlerin bir kısmının bu konu ile ilgili olarak yorum yapmadıkları gözlenmektedir. 03.09.2005 tarihli resmi gazetede yayımlanan 2005/9247 sayılı bakanlar kurulu kararının 5. maddesinde eğitim görevlilerinde aranacak nitelikler ele alınmış olup buna göre kurs, seminer v.b. hizmetiçi eğitim etkinliklerinde görev alacakların niteliklerine ilişkin şartlar belirlenmiştir. Buna göre hizmetiçi eğitim etkinliklerinde görev alacakların yüksek öğrenimli olmaları, uygulanacak eğitim programında yer alan konularda gerekli bilgi, beceri ve öğretme yeteneğini sahip olmaları, üniversite öğretim elemanlarından görevlendirilen personelin öğretim üyesi, öğretim görevlisi veya okutman olmaları üzerinde resmi görevi bulunmayanlardan görevlendirilenlerin eğitim programlarında yer alan konularda tecrübeye dayalı bilgi beceri ve öğretmen yeteneğine sahip olmaları şartlarının aranacak olduğu belirtilip araştırma görevlilerinin kapsam dışı tutulduğu ifadelendirilmiştir.

Hizmetiçi eğitim programlarının bitiminden sonra öğretmenlerin çoğu kendilerini geliştirdiklerini ve program sırasında öğrendiklerini sınıf içi uygulamalarında bazen kullandıklarını belirtirken bunun sebepleri olarak da görev yaptıkları okullardaki fiziksel ortamın yetersizliği materyal yetersizliği kuramsal bilgilerin uygulamada geçerli olmaması öğretim yaptıkları sınıfların kalabalık ve sınıf seviyesinin hazır bulunmuşluk bakımından farklı olması gibi nedenlerin daha çok vurgulandığı görülmektedir. Konu alanı ile ilgili literatürün (Kanlı ve Yağbasan, 2002; Tekin ve Ayas, 2005) bu bulguları destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Okul yöneticileri tarafından öğretmenlerin hizmetiçi eğitim programlarına katılmaları olumlu ve teşvik edici karşılanmakta iken okul yöneticilerinin programlara katılan öğretmenlere programların bitiminden sonra görev yaptıkları okullarda bir seminer, çalıştay, konferans gibi etkinliklere konuşmacı olarak katılmaları için fırsat verilmediği öğretmenler tarafından ifade edilmektedir. Bu konu ile ilgili olarak Özen ve Nartgün (2005), Özer (2004), Şen (2001)'in bulguları bu görüşleri destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Düzce'de görev yapan 52 ilköğretim okulu öğretmeni ile yapılan bu çalışmada elde edilen bazı sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin % 46,15'inin HİE ile ilgili genel görüşleri bu programların faydalı ve gerekli olduğu yönündedir. HİE programlarına katılma sebepleri olarak kendini geliştirme, mecbur tutulma, statü değişikliği, öğrencilerine faydalı olma gibi maddeler sıralanmıştır. Yeniden bir HİE programı hazırlanır ve haberdar olurlarsa buna katılabileceklerini ifade etmişlerdir. Hizmetiçi eğitimlerden genellikle yönetici duyurusu ve resmi yazı yolu ile haberdar oldukları ifade etmişlerdir. Öğretmenler katıldıkları HİE programlarının daha çok kuramsal bilgi içerdiğini uygulama boyutunun göz ardı edilmekte olduğunu ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğu katıldıkları HİE'in zamanlamasının yanlış olduğu, fiziki olanaklarının yetersiz olduğu, teknolojiyi yalnız dersi veren öğretmenlerin kullandığını ve bunların sorun olarak göze çarptığını söylemişlerdir. Bununla birlikte katıldıkları HİE programlarında uygulamaya yönelik çalışmalar az olduğu ifade edilirken uygulamada ortaya çıkabilecek sorunlara çözüm yolları önerildiği de vurgulanmıştır.

Öğretmenler HİE programlarında ders veren öğretmenlerin konularına hakim ve alan uzmanı olmaları gerektiğini ancak bazılarının alanlarında yetersiz ve hazırlıksız olduğunu gözlemlendiğini ifade etmişlerdir.

HİE programlarına katılan öğretmenler program bittikten sonra kendilerinin alandaki eksikliklerini belirlediklerini ve kendilerini geliştirdiklerini ifade etmişlerdir. Üstelik bu programlarda öğrendiklerini sınıf içi uygulamalarında da ihtiyaç hissedildikçe kullandıklarını ifade ederken bir grup öğretmende bu programların kendilerine hiçbir fayda sağlamadığını belirtmişlerdir. HİE programlarında edindiklerini sınıf içi uygulamalarda her zaman kullanamama sebepleri arasında materyal yetersizliği sınıf düzeyinin ve öğrencilerin hazırbulunuşluklarının farklı olması, kuramsal bilgilerin uygulamada farklılık göstermesi sayılabilir. Okul yöneticilerinin bazıları HİE programlarına katıldıktan sonra katılan öğretmenleri okullarındaki etkinliklere katılımları için fırsat vermezken bazıları da fırsat vermektedir şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Bu sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

1. HİE programları öğretmenlerinin alan bilgilerine yönelik olarak belli aralıklarla hazırlanmalıdır

2. HİE programları düzenlenirken hem öğretimi aksatmayacak hem de öğretmenin veriminin yüksek olduğu saatlerde düzenlenmelidir.

3. HİE programları hem kuramsal hem de uygulama bilgilerini kapsamalıdır.

HİE programları sonrasında programda öğrenilen bilgilerin diğer öğretmenlerle paylaşılabilmesi için okul yöneticileri tarafından olanaklar tanınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Arat, M.V. (1995). "Eğitimde Başarının Sırrı; Öğretmenlerimiz ve Yetiştirilmeleri". **Eğitim Yönetimi**, 4, 519-520.
- Armutçuoğlu, G. (1992). " Hizmetiçi Eğitimde Görev Alan Öğretmenlerde Bulunması Gereken Nitelikler". **Eğitim Dergisi**, 2, (1), 86-117.
- Aydın, H. (2005). " Sertifika Programına Yönelik Görüş ve Öneriler". **Özel Okullar Birliği Bülteni**, Ocak 2005, (7), 17.
- Butler, D.L., Lauscher, H.N., Jarvis – Selinger, S. and Beckingham, B. (2004). "Collaboration and Self- Regulation in Teachers' Professional Development". **Teaching and Teacher Education**, 20, (5), 435-455.
- Boyle, B., While, D. and Boyle, T. (2004). "A Longitudinal Study of Teacher Change: What Makes Professional Development Effective". **The Curriculum Journal**, 15, (1), 45-68.
- Bozan, M. (2005). "Yönetici ve Denetici Yetiştirmede Hizmet içi Eğitimin Yeri: Bir Örnek Olay Çalışması". **Çağdaş Eğitim**, (134), 39-48.
- Bozkurtlu, T. Erbil, S. ve Yiğitsoy, A. (2005). "Sertifika Programına Yönelik Görüş ve Öneriler". **Özel Okullar Birliği Bülteni**, Ocak 2005, (7), 18.
- Cengiz, S. (2005). " Sertifika Programına Yönelik Görüş ve Öneriler". **Özel Okullar Birliği Bülteni**, Ocak 2005, (7), 17.
- Çelik, Ö. (2005). "Eğitimin Yeni Dinamiği Eğitimde NLP: NLP Seminerine İlişkin Görüşler". **Özel Okullar Birliği Bülteni**, Ocak 2005, (7), 37-38.
- Dori, Y.J., and Herscovitz, O. (2005). "Case-based Long- term Professional Development of Science Teachers". **International Journal of Science Education**, 27, (12), 1413-1446.
- Eroğlu, F. (2005). "Sertifika Programına Yönelik Görüş ve Öneriler". **Özel Okullar Birliği Bülteni**, Ocak 2005, (7), 17.
- Güleç, S. (2000). "İlköğretim Denetçilerinin Alan Dışından Atanan Sınıf Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi Konusuna Yaklaşımları". **II. Ulusal Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu** 10-12 Mayıs 2000, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Çanakkale, 157-160.
- Harrison, J., Lawson, T. and Wortley, A. (2005). "Facilitating the Professional Learning of New Teachers through Critical Reflection on Practice During Mentoring Meetings". **European Journal of Teacher Education**, 28, (3), 267-292.
- Kanlı, U. ve Yağbasan, R. (2002). " 2000 Yılında Ankara'da Fizik Öğretmenleri için Düzenlenen Hizmet içi Eğitim Yaz Kursunun Etkinliği". **Milli Eğitim**, (153-154), 37-47.

- Merriam B. S. (1998). **Qualitative Research and Case Study Applications in Education**. San Francisco: Jossey Bass Publishers, No: 2.
- Mouza, C. (2002/2003). "Learning to Teach with New Technology: Implications for Professional Development". **Journal of Research on Technology in Education**, 35, (2), 272-289.
- Özen, R. (1999). "Anadolu Liseleri Fen ve Matematik Öğretmenlerinin Genel İngilizce Düzeylerini Geliştirmek için Düzenlenen Hizmetiçi Eğitim Programlarının Etkinliği Üzerine Görüşleri". **Eğitim ve Bilim**, 23, (113), 44-49.
- Özen, R. (2001). "Perceptions Of English Language Teachers of Fourth And Fifth Graders At Primary School On Various Dimensions Of Future In-Service Training (INSET) Programs". **Eğitim ve Bilim**, 26, (122), 52-55.
- Özen (2005). "MEB Personelinin Hizmetiçi Eğitim Programlarında Kalitenin Artırılmasına İlişkin Görüşleri". **XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi 28-30 Eylül 2005**, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli. Ankara: Anı Yayıncılık (Ed. Prof. Dr. Hüseyin Kıran),1, 160-165.
- Özen, R. and Nartgün, Ş. S. (2005). "Perceptions of Primary School Teachers In Relation To The Effects of Inservice Training Trograms". Paper presented at the International Conference on the subject of **Lifelong Learning In The Balkans : A Historical Context and Current Trends** held in 1st - 3rd , July,2005, at Belgrade, Serbia Montenegro.
- Özer, B. (2004). "Öğretmenlerin Hizmetiçi Eğitimi: Katılma Durumları, Beklentileri ve Engelleri". Bildiri Özetleri Kitapçığı. **XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı 06-09 Temmuz 2004** İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Malatya. Ankara: PEGEMA Yayıncılık (Ed. Hakan Atılgan ve İkrâm Çınar), 68-69
- Özyürek, L. (1981). **Öğretmenlere Yönelik Hizmet-içi Eğitim Programlarının Etkinliği**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları (102).
- Parlar, H. (2005). "Sertifika Programına Yönelik Görüş ve Öneriler". **Özel Okullar Birliği Bülteni**, Ocak 2005, (7), 17.
- Paykoç, F. and Schorn, F.(1993) **Strengthening Inservice Education for Teachers and Educational Leaders in Türkiye: Final Report**. Turkish National Education Development Project. Ankara: Ministry of National Education.
- www.meb.gov.tr Resmi Gazete (03.09.2005). 2005/9247 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı .

- Rodrigues, S., Marks, A. and Steel, P. (2003). "Developing Science and ICT Pedagogical Content-Knowledge: A Model of Continuing Professional Development". **Innovation in Education and Teaching International**, 40, (4), 386-394.
- Seferoğlu, S. S. (2001). "Elementary School teachers Perceptions Of Professional Development". **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, (20), 117-125.
- Shepardson, D.P., Harbor, J., Cooper, B. and McDonald, J. (2002). "The Impact of a Professional Development Program on Teachers' Understandings about Watersheds, Water Quality, and Stream Monitoring". **The Journal of Environmental Education**, 33, (3), 34-40.
- Şen, S. (2001). "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Eğitim Gereksinimlerinin Saptanması ve Hizmet İçi Eğitimle Yetiştirilmesi". **X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Abant İzzet Baysal Üniversitesi 7-9 Haziran 2001 (Bildiriler)** III. Cilt Abant İzzet Baysal Üniversitesi Basımevi, Bolu, 1472-1479.
- Tekin, S. ve Ayas A. (2005). "Kimya Öğretmenlerine Yönelik Bir Hizmet İçi Eğitim Kursunun Yansımaları: Akçaabat Örneği". **Milli Eğitim**, (165), 107-123.
- Ünal, S., Varol, C., Oyman, Y., Kar, F., ve Aslan, F. (2000). "Hizmetiçinde Geleceğin Okullarına Öğretmen Yetiştirme". **II. Ulusal Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu** 10-12 Mayıs 2000, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Çanakkale, 161-168.
- Taymaz, H. (1997). **Hizmetiçi Eğitim: Kavramlar, İlkeler, Yöntemler**. Ankara: TAKAV Tapu ve Kadastro Vakfı Matbaası.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. 3. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.